

САМОВІДДАНИЙ ТРУДІВНИК МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ НИВИ

(До 80-річчя від дня народження В.А. Щербака)

Відомий український мистецтвознавець Василь Артемович Щербак народився у селі Матяшівка на Київщині. Закінчив з відзнакою Київське училище прикладного мистецтва, де навчався у С.Колоса, С.Нечипоренка, В.Рязанова, Т.Флору й інших викладачів (1945-1950), українське відділення філологічного факультету Київського державного університету ім.Т.Шевченка (1950-1955), учителі – А.Іщук, П.Плющ, Н.Тоцька, А.Шамрай.

Позакінченні університету впродовж трьох років працював редактором Держлітвидав України (тепер видавництво «Дніпро»), з 1958 – старшим редактором журналу «Народна творчість та етнографія», у 1961-1974 – молодшим, старшим науковим співробітником відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського Академії наук УРСР, де 1970 року захистив

кандидатську дисертацію. В 1974 році був призначений інструктором відділу культури ЦК КПУ, звідки 1983 року перейшов на науково-педагогічну роботу до Київського художнього інституту. 1985 року йому присвоєно вчене звання доцента.

Дослідницькою працею зацікавився ще студентські роки, друкуватися почав з четвертого курсу. На сьогодні має близько 200 публікацій, переважно з питань українського декоративного, народного мистецтва. Серед них: окремі видання – «Сучасна українська майоліка» (1974), «Пластика малих форм. Фарфор» (1976), «Єлизавета Миронова» (1987); наукові публікації у таких престижних виданнях, як «Історія українського мистецтва (1968, т.6), «Шевченківський словник» (1977, т.2), «Історія искусства народов СССР» (Москва, 1977, т.8; 1982, т.9, ч.1), «Искусство стран и народов мира» (Москва, 1978, т.4); співавтор видань (автор вступних статей, редактор) – «Народные умельцы» (Донецьк, 1975; вид. 2-ге, 1980), «Сучасне українське художнє скло» (1982), «Марія Буряк (2005), «Надія Бабенко» (2006), «Марфа Тимченко», «Іван Макогон» (2007); «Степан Ганжа» (2009); науково-дослідницьких розвідок – «Українське народне мистецтво на сучасному етапі (1960), «Художня практика і питання теорії» (1973), «Тенденції розвитку декоративно-прикладного мистецтва» (1977), «Здобутки і прорахунки» (1989), «Українське декоративно-ужиткове мистецтво ХХ ст.: періодизація та концептуальні засади розвитку» (1997), «Українська порцеляна ХХ ст.: особливості розвитку, художні ознаки» (2005), «Український килим ХХ століття: етапи розвитку, художньо-стилістичні ознаки» (2009); аналітичні статті про творчість видатних українських митців – Катерини Білокур, Марії Буряк, Дмитра Головка, Михайла Денисенка, Людмили Морозової, Олександра Саєнка, Василя Седяра, Івана Скицюка, Миколи Стороженка, Марфи Тимченко, Андрія Чебикіна та інших, про вчених-мистецтвознавців – Якіма Запасака, Сергія Колоса, Вадима і Данила Щербаківських і ін. .

На жаль, і досі не складено бібліографічного покажчика творів В.Щербака. Тимчасом тексти його публікацій належать до кращих зразків у цій галузі. Він чутило підтримує все найцінніше, своєрідне традиційної творчості українців. Інформаційна насиченість, аналітичність і уваженість органічно поєднуються в ньому з емоційним авторським зацікавленням, яке передається читачеві. Сьогодні, коли в нашому середовищі мало цінують Слово як інструмент фаху, тексти Василя Щербака нагадують колегам про непроминальність класичного мистецтвознавства.

Учні й усі ті, кому пощастило пройти горнило Щербакової правки (редактор він – від Бога!), знають, як влучно уміє Василь Артемович усувати з рукопису необов'язкові слова та фрази, з трьох речень може зробити два, з десяти сторінок – сім, але незрівнянно кращої якості. Саме так він правив як науковий керівник і мою кандидатську дисертацію, його редакторські принципи донині мені допомагають у роботі. Вважаю, що незмінно редагований В.Щербаком осьмужепонадпівторадесятиліття збірник дослідницьких науково-методичних праць «Українська академія мистецтва» за своєю структурованістю та редакторською культурою посідає чільне місце серед вітчизняних аналогів.

Ця фахова унікальність ювіляра, мого учителя, зумовлена університетською філологічною освітою, здобутою молодим художником, і багаторічною редакторською практикою молодого спеціаліста в Держлітвидаві України, журналі «Народна творчість та етнографія» – в ті роки єдиному спеціалізованому часописі УРСР, науково-дослідницькою працею в ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, згодом – у відділі культури ЦК КПУ. Переконаний: тільки завдяки його заступництву мені залишилися аспірантурі названого Інституту, коли 1973 року потрапив до поля зору «компетентних» органів.

Від 1983 року Василь Артемович упродовж дев'яти літ викладав у КХІ (паралельно деякий час у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука). Нині він – на науковій роботі в Академії мистецтв України і, за сумісництвом, у НАОМА. Безвідмовно бере участь у безлічі засідань різних виставкомів, журі, секцій, комісій творчих спілок і товариств. Протягом останніх десятиліть у порядку етаредагує ще одне наукове видання – збірник Академії мистецтв України «Мистецькі обрії».

Має учнів, які стали відомими фахівцями. Під його науковим керівництвом написали й успішно захистили кандидатські дисертації іні доктори мистецтвознавства Раїса Захарчук-Чугай і Михайло Селівачов, кандидат мистецтвознавства Олена Майданець-Баргілевич. Неодноразово виступав як офіційний опонент при захисті дисертацій здобувачами наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Не перестають з'являтися нові й нові наукові розвідки В.Щербака. А скільки неймовірно цікавого зберігав його пам'ять, який він захопливий оповідач! І можна тільки пожалкувати, що не випуща громадська діяльність усе ще не дозволяє ювілярові віддати данину й мемуарам.

Громадськість і преса тепло відзначили 80-річчя Василя Артемовича. «Врожайним ювілеєм» назвала цю подію заслужений діяч мистецтв України Ніна Саєнко, характеризуючи численні заслуги ювіляра («Культура і життя», 23 липня 2009 р.). Його творчу і громадську діяльність певною мірою відзначено офіційно: присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» (2004), нагороджено медаллю «Захиснику Вітчизни» (1999), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2006), Срібною медаллю Академії мистецтв України (2008). Загалом же якби існував механізм відзначення особистостей відповідно до їхнього реального внеску в українську культуру, В. А. Щербак уже давно мав би стати академіком і лауреатом найпочесніших премій. Алесам Бог компенсує йому «невідзначеність» людьми! Бо Хто, крім Нього, міг абсолютно позбавити Час влади над ювіляром?

Енергія В.Щербака невичерпна, працездатність феноменальна. Колеги цінують його велетенський досвід, мудру дипломатичність і надійність, люблять за проникливий розум, доброзичливість і готовність у всяку мить прийти на допомогу. Продовжує батькову справу син, яскравий і талановитий мистецтвознавець Юрій Щербак, який збагачує фундаментальну статечність Василя Артемовича гостримисучаснимінтонаціями. Без Василя Щербака наше мистецтвознавство другої половини ХХ – початку ХХІ століття було б значно біднішим. І хай Господь береже його для нас на многая блага лїта!

Михайло Селівачов
доктор мистецтвознавства